

УДК: 373.3:613.955

С.І. ЖУЛЬОВА

(Бердянськ)

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ДО ВЕДЕННЯ ПЕРВИННОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ НА ВІЛ/СНІД

Ключові слова: первинна профілактика, здоровий спосіб життя; вчителі основ здоров'я; рівні готовності; складники готовності; педагогічні умови; модель формування готовності ведення первинної профілактики ВІЛ/СНІД.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки поряд з проблемами впровадження інноваційних технологій, методів та форм організації професійної підготовки фахівців у ВНЗ, надзвичайно важливим завданням освіти в Україні є формування та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я підростаючого покоління. Це завдання є одним із обов'язків держави, передбачених Національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття), Національною програмою «Діти України», цільовою комплексною програмою «Фізичне виховання – здоров'я нації», Державною програмою «Вчитель», Національною програмою патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства.

Національна доктрина розвитку освіти, Державна програма «Вчитель» визначили, що вдосконалення підготовки педагогів, подальше професійне і соціальне забезпечення учительської діяльності належать до стрижневих умов досягнення якості освіти. Це зумовлює потребу вдосконалення процесу підготовки нового покоління конкурентоспроможних педагогічних працівників на засадах гуманістичної особистісно зорієнтованої педагогіки.

Надзвичайно необхідною для зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління, запобігання поширенню особливо небезпечних інфекцій, що набули статусу соціальних, ВІЛ/СНІД, у сучасному суспільстві є профілактично-просвітницька педагогічна діяльність у ЗНЗ та ВНЗ.

Проблема поширення ВІЛ-інфекції – одна із найболючіших, найактуальніших проблем сьогодення. Тому в боротьбі з ВІЛ надзвичайно важливими є профілактичні заходи, просвітня, педагогічна та управлінська діяльність держави, спрямовані на запобігання поширенню цієї небезпечної соціальної хвороби. Профілактика поширення ВІЛ-інфекції серед учнівської і студентської молоді є невід'ємною складовою подолання епідемії та її негативних наслідків. Про це наголошується в Концепції і Стратегії дій уряду, спрямованих на запобігання поширенню ВІЛ-інфекції, на період до 2011 року.

Тому системі професійної підготовки вчителів основ здоров'я формування готовності до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД набуває особливого значення для їх майбутньої педагогічної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Формування мотивації до здорового способу життя засобами освіти та виховання сьогодні є однією з найактуальніших проблем запобігання поширення СНІДу зазначають Л.В.Мудровська, З.М.Яремко, О.І.Третяк [1, с.10; 2, с.12; 3, с.1].

Концептуальні засади формування фізично та морально здорової особистості обґрунтовано І. Бехом, С. Максименком, В. Оржеховською [9, с.3; 10, с.5].

Серед багатьох профілактичних заходів запобігання розповсюдженню ВІЛ/СНІД особливо важливе місце займають інформаційний чинник та стан профілактичної виховної роботи в закладах освіти. [4;5, с.6; 6, с.3].

З метою підвищення ефективності профілактики ризикованої поведінки підлітків та юнацької молоді, посилення виховного впливу навчальних програм зі статевих виховання, Е. та Ч. Майрон рекомендують використовувати поєднання методів дослідження та обговорення, яскравою ілюстрацією якого виступає завдання, що спрямоване на розвиток умінь диференціювати та об'єктивно оцінювати основні джерела інформації з питань інфікування ВІЛ [8, с.3; 11, с. 9].

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчать про те, що проблема формування готовності майбутнього вчителя основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД є актуальною і потребує подальших досліджень.

Діючим засобом у професійній підготовці майбутніх вчителів основ здоров'я є розробка моделей як алгоритмів якісної фахової підготовки, спрощених відображень складних систем для перевірки правильності та повноти теоретичних уявлень про цілеспрямований педагогічний процес.

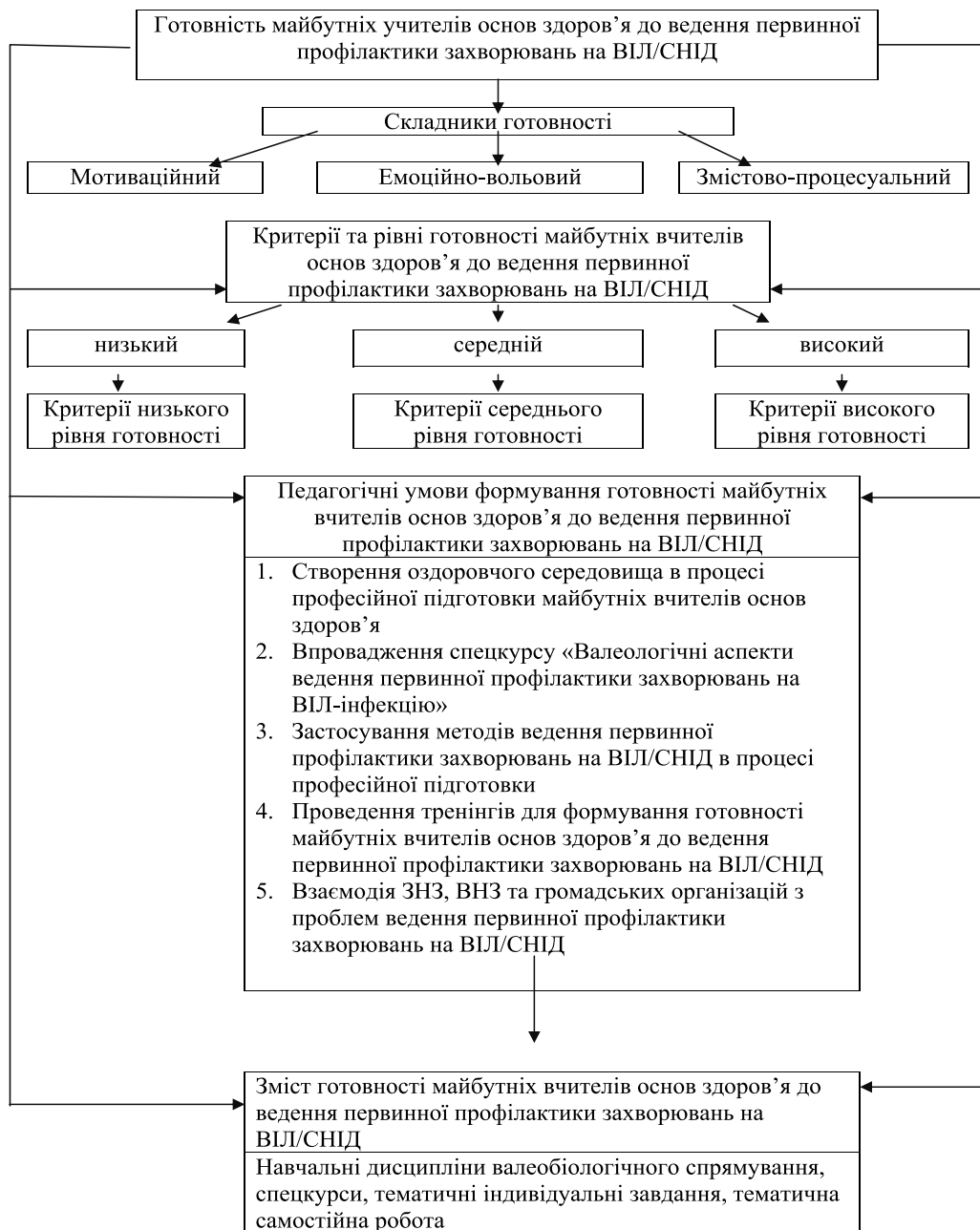
Моделювання – це метод дослідження явищ чи процесів, який дозволяє визначати властивості певного об'єкта, процесу чи явища за допомогою іншого об'єкта, процесу чи явища – його моделю, ґрунтується на заміні конкретного об'єкта дослідження (оригіналу) іншим, подібним до нього, тобто моделю [7].

Метою дослідження є розробка та впровадження моделі формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики на ВІЛ/СНІД.

Виклад основного матеріалу.

Відповідно до мети експериментального дослідження нами розроблена модель формування готовності майбутнього вчителя основ здоров'я до ведення первинної профілактики на ВІЛ/СНІД.

Розроблена і представлена модель (мал. 1) включає складники готовності: мотиваційний, емоційно-вольовий, змістово-процесуальний; критерії та рівні готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД; містить педагогічні умови, зміст формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД.

Малюнок 2.1. Модель формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики на ВІЛ/СНІД

Модель, на нашу думку, є вихідною позицією формування готовності до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД у майбутній педагогічній діяльності вчителя основ здоров'я. Функції запропонованої моделі прогнозують визначений результат і планують хід діяльності для досягнення необхідного результату та наочно демонструють для всіх учасників навчального процесу структуру створюваного ними об'єкта, організовують професійну діяльність, слугують критерієм при оцінці результатів усіх етапів діяльності, які входять до процесу формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД, що базуються на визначених нами критеріях, компонентах і умовах їх успішного здійснення.

Базовою умовою формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД є орієнтація педагогічного процесу на розроблену модель, екстраполяція її основних положень та структури на зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів основ здоров'я.

Для формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД було використано педагогічні умови удосконалення формування готовності студентів до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД у майбутній професійній діяльності, які зазначені в моделі. Визначені педагогічні умови є сукупністю заходів, які забезпечують досягнення мети майбутньої професійної діяльності вчителя основ здоров'я та професійного розвитку особистості.

Упровадження цих педагогічних умов передбачає гармонійне поєднання як традиційних, нормативно визначених для вищої школи, форм і методів навчання (лекції, семінарські й практичні заняття), так і нетрадиційних активних (тренінги, індивідуальні творчі завдання, експериментальне навчання, спільне викладання тощо), що передбачають активізацію формування готовності студентів до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД.

Реалізація мети дослідження відбувалась у цілісному навчально-виховному процесі вищого навчального закладу через активізацію компонентів готовності шляхом впровадження моделі формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД, застосування раціональних тренінгових технологій у побудові власних тренінгових методик, відповідно до вікових, проблемних груп та особливостей навчально-виховного процесу в навчальному закладі, викладання спецкурсу „Валеологічні аспекти ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ-інфекцію” за умови взаємодії ЗНЗ, ВНЗ та громадських організацій з проблем ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД.

Проблема формування готовності до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ-інфекцію потребує встановлення якісно-кількісних характеристик (критеріїв та рівнів) такої готовності. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження показав, що існують різні класифікації рівнів готовності ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ-інфекцію. Ми виокремлюємо наступні рівні готовності майбутніх учителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ-інфекцію: високий, середній та низький.

Критеріями встановлених рівнів вважаємо визначені структурні компоненти (мотиваційний, емоційно-вольовий та змістовно-процесуальний) та змістові характеристики зазначених компонентів (показників готовності).

Змістово-процесуальний критерій відображає наявність та постійність прояву необхідних та спеціальних знань та умінь організації профілактичної діяльності.

Мотиваційний та емоційно-вольовий критерії включають професійну спрямованість та наявність особистісних якостей, які характеризують придатність майбутнього вчителя основ здоров'я до профілактичної діяльності.

Співвідношення професійних якостей, знань та вмінь, що відповідають визначеним критеріям і показникам, ступінь їх усвідомлення, виразності, усталеності і активному прояву складають якісну характеристику рівня готовності фахівця до ведення первинної профілактики на ВІЛ/СНІД.

Ефективність розробленої моделі формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД нами перевірена в ході експериментального дослідження.

Нами здійснено порівняльний аналіз рівнів готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД – студентів п'ятого курсу факультету початкової освіти і практичної психології Бердянського державного педагогічного університету в експериментальних і контрольних групах – у 10 групах першого та другого потоку V курсу факультету початкової освіти та практичної психології, загальною кількістю 150 студентів. Була відмічена динаміка рівнів сформованості (табл.1.). В експериментальних групах відбулися позитивні зміни в практичній підготовці студентів, підвищився рівень сформованості досвіду ведення первинної профілактики, більш результативним стало використання санологічних знань у процесі проходження виробничої (педагогічної) практики в загальноосвітніх навчальних закладах.

Аналіз результатів експериментального дослідження за рейтинговими оцінками майбутніх учителів основ здоров'я на діагностичному та кінцевому етапах впровадження моделі формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД здійснювали за методикою порівняння рівнів сформованості готовності експериментальної та контрольної груп: метод співвіднесення, статистична оцінка результатів дослідження.

Таблиця 1

Аналіз результатів експериментального дослідження між експериментальними (ЕК) і контрольними (К) групами на I та III етапах експериментального дослідження

Узагальнені дані експерименту/ групи	Високий рівень (%) / групи		Середній рівень (%) / групи		Низький рівень (%) / групи	
	ЕК	К	ЕК	К	ЕК	К
Результати I етапу експериментального дослідження	8,5	7	33,7	27,5	57,8	65,5
Результати III етапу експериментального дослідження	25,2	10,5	71,3	34,5	3,5	55
Динаміка сформованості	+16,7	+3,5	+17	+7	-54,3	-10,5

Результат для групи в цілому визначався за відсотковим співвідношенням опитаних та протестованих студентів, він показує зміни сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД.

Висновки.

Проблема удосконалення підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до профілактично-оздоровчої педагогічної діяльності потребує орієнтації педагогічного процесу на формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД, використання педагогічних умов удосконалення таких форм профілактичної роботи, які адаптовані до інтересів та потреб сучасних дітей та молоді, спонукають осмислено діяти, сприяють формуванню особистої позиції щодо проблеми поширення епідемії ВІЛ/СНІД, забезпечують формування мотивацій на здоровий спосіб життя.

Порівняльний аналіз результатів використання моделі формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД доводить доцільність та необхідність її впровадження в процес професійної підготовки вчителя основ здоров'я.

Перспективи подальших розвідок. Експериментальне дослідження не вирішує всіх питань, пов'язаних з проблемою організації професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я у вищому навчальному закладі. Серед перспективних напрямів її подальшого розвитку заслуговують на увагу такі: організація ефективного управління навчально-виховним процесом у масштабі вищого навчального закладу, здійснення спеціальної підготовки студентів у вищих навчальних закладах як майбутніх учителів основ здоров'я, висвітлення системного зв'язку навчально-виховного процесу з поза аудиторною профілактично-просвітницькою виховною роботою та ін.

Література

1. Горяня Л.Г. Який він, урок основ здоров'я? (Методичні поради) // Основи здоров'я та фізична культура. – 2006. – №8. – С. 10-14.
2. Горяной П. „Логіка” – що це таке, чому вона виникає? // Основи здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 5 – С.12-14.
3. Державна політика у галузі ВІЛ-СНІД // Інфосвіт. – 2005. – № 11. – С. 1
4. Наказ № 242/178 від 21 квітня 2005 року Міністерства освіти і науки України і Міністерства охорони здоров'я України «Про посилення роботи щодо профілактики захворювань дітей у навчальних закладах та формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді».
5. Удосконалення навчальних підручників та посібників, навчальних планів і програм для професійно-технічних навчальних закладів України // Інфосвіт. – 2005. – №4. – С. 6-7.
6. Стан профілактичної роботи в закладах освіти // Інфосвіт. – 2005. – №4. – С.3
7. Ткачев С. И., Ткачева Н. А., Шекина Н. Б. Краткий обзор зарубежной педагогики // Учебное пособие (Утверждено Министерством образования Украины). – Харьков: ХГИФК, 1996 – 104 с.
8. Формування навичок профілактики ВІЛ-інфекції у майбутніх педагогів // Інфосвіт. – 2005. – №5. – С. 1-3.
9. Що таке СНІД і ВІЛ? // Інфосвіт. – 2005. – №7. – С. 1-5.
10. Яворська Г.Л. Творче використання американського досвіду формування у молоді мотивації здорового способу життя та профілактики ВІЛ / СНІД // Проблеми освіти. – 2006. – Вип.. 48. – С. 157-161.
11. Як говорити про ВІЛ / СНІД // Життя проти СНІДу. – 2006. – №12. – С.9

С.И. Жулева
(Бердянск)

РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ МОДЕЛИ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ОСНОВ ЗДОРОВЬЯ К ВЕДЕНИЮ ПЕРВИЧНОЙ ПРОФИЛАКТИКИ ЗАБОЛЕВАНИЙ НА ВОЛ/СПИД

В статье отражена педагогическая проблема - формирование готовности будущих учителей основ здоровья к ведению первичной профилактики заболеваний ВИЧ/СПИД. Определенно, что проблема формирования готовности к ведению первичной профилактики заболеваний ВИЧ-инфекцией требует установления качественно-количественных характеристик (критериев и уровней) такой готовности, критериями установленных уровней определены структурные компоненты (мотивационный, эмоционально-волевой и содержательно-процессуальный) и смысловые характеристики отмеченных компонентов (показателей готовности). Сущностью исследования является разработка и внедрение модели формирования готовности будущих учителей основ здоровья к ведению первичной профилактики заболеваний ВИЧ/СПИД.

Ключевые слова: первичная профилактика, здоровый образ жизни; учителя основ здоровья; уровни готовности; составляющие части готовности; педагогические условия; модель формирования готовности ведения первичной профилактики ВИЧ/СПИД.

S. I. Zhuleva

DEVELOPMENT AND INTRODUCTION of MODEL of FORMING of READINESS of FUTURE TEACHERS of BASES of HEALTH TO CONDUCT of PRIMARY PROPHYLAXIS of DISEASES ON BULLOCK/AIDS

In the article a pedagogical problem is reflected is forming of readiness of future teachers of bases of health to the conduct of primary prophylaxis of diseases on HIV/AIDS. Certainly, that the problem of forming of readiness to the conduct of primary prophylaxis of diseases on HIV -infection requires establishment of high-quality-quantitative descriptions (criteria and levels) of such readiness, structural components (motivational, emotionally-volitional and richly-judicial) and semantic descriptions of the noted components (indexes of readiness) is certain the criteria of the set levels. Research essence are development and introduction of model of forming of readiness of future teachers of bases of health to the conduct of primary prophylaxis of diseases on HIV/AIDS.

Key words: primary prophylaxis, healthy way of life; teachers of bases of health; levels of readiness; components of readiness; pedagogical terms; model of forming of readiness of conduct primary HIV/AIDS.